

УМАНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ САДІВНИЦТВА
ФАКУЛЬТЕТ ЕКОНОМІКИ І ПІДПРИЄМНИЦТВА

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ КООРДИНАТИ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Коллективна монографія

Частина 1

Умань – 2014

УДК 334
ББК 65.29
С 69

*Друкується за рішенням вченої ради
Уманського національного університету садівництва
(протокол № 6 від 3 квітня 2014 року)*

Рецензенти:

доктор економічних наук, професор Щурик М.В.;
доктор економічних наук, професор Зеліско І.М.;
доктор економічних наук, професор Нестерчук Ю.О.

Автори вміщених матеріалів висловлюють свою думку, яка не завжди збігається з позицією редакції. За вміст матеріалів відповідальність несуть автори. Матеріали подаються в авторській редакції.

**Соціально-економічні координати розвитку підприємницької діяль-
ності /** Під ред. д.е.н., професора Ю.О. Нестерчук. – Умань: Видавничо-
поліграфічний центр «Візаві» (Видавець «Сочінський»), 2014. – Ч. 1. – 240 с.

ISBN 978-966-304-077-6

У монографії викладені результати досліджень сучасних проблем розвитку підприємницьких структур. Висвітлені соціально-економічні аспекти функціонування підприємств. Розглянуто фінанси підприємств та їх роль у забезпеченні сталого розвитку. Досліджено стан та проблеми облікової політики підприємств та обґрунтовано основні напрями її удосконалення. Вивчено теоретичні та практичні аспекти управлінської діяльності підприємств. Значну увагу приділено організації маркетингової діяльності на підприємствах.

Розраховано на студентів, аспірантів, викладачів, наукових співробітників та фахівців, які займаються питаннями розвитку економіки.

УДК 334
ББК 65.29

ISBN 978-966-304-077-6

© Уманський національний
університет садівництва, 2014

1. ТЕОРІЯ ТА МЕТОДОЛОГІЯ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКИХ СТРУКТУР

1.1. Економічні теорії фірми: сучасні підходи та аналіз (Лотин О.Я., к.е.н., доцент, Тернопільський національний економічний університет)..... 9

1.2. Організаційно-управлінське забезпечення ліквідації підприємства (Шевць О.В., аспірант, Львівський національний університет ім. Івана Франка) 20

1.3. Аналітично-інформаційний огляд перспектив розвитку промислових корпорацій на тлі глобалізаційних змін сучасності, врахування вітчизняного і міжнародного досвіду (Кудря Я.В., Національний університет «Львівська політехніка»)..... 25

1.4. Теоретико-методологічні засади інноваційно-інвестиційної діяльності підприємства (Андрущенко Н.О., к.е.н., доцент, Вінницький торговельно-економічний інститут Київського національного торговельно-економічного університету)..... 45

1.5. Еволюція економічної думки щодо змісту категорії конкуренції (Бондаренко В.В., аспірант, ЧНУ ім. Б. Хмельницького)..... 51

1.6. Аналіз скептичного підходу науковців до глобалізаційних процесів світового економічного простору (Маркович І.Б., к.е.н., Тернопільський національний технічний університет імені І. Пулюя)..... 56

1.7. Факторний аналіз інвестиційно-інноваційного розвитку деревозобробних підприємств регіону (Газуда М.В., к.е.н., доцент, ДВНЗ "Ужгородський національний університет; Хаустова К.М., ст. викладач, Мукачівський державний університет)..... 60

1.8. Стан, динаміка та проблеми залучення іноземних інвестицій в економіку України (Марченко С.К., асистент; Скрипник В.С., Вінницький національний аграрний університет)..... 70

1.9. Характеристика взаємозв'язків підсистемі економіко-аналітичної обробки інформації (Паченко С.А., к.е.н., доцент, Вищий навчальний заклад «Міжнародний технологічний університет «Миколаївська політехніка»)..... 75

1.10. Загальні риси зовнішньоторговельних зв'язків України (Костюк В.С., к.е.н., доцент, Уманський національний університет садівництва)..... 85

1.11. Становлення і розвиток ринкових відносин (Зворська Ж.Б., к.е.н., доцент, Європейський університет, Львівська філія)..... 90

2. ФОРМУВАННЯ ІНСТИТУТУ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ БІЗНЕСУ У СУЧАСНИХ УМОВАХ

2.1. Strategic mistakes in the human resource management of Bulgarian organizations (Vera Stoyanova, PhD, Chief assist., Burgas Free University, Bulgaria)..... 95

Враховуючи, що негативні наслідки конкуренції органічно властиві ринковому механізму, заснованому на приватній власності, необхідно в конкурентній стратегії постійно передбачати локалізацію цих наслідків (рис. 2).

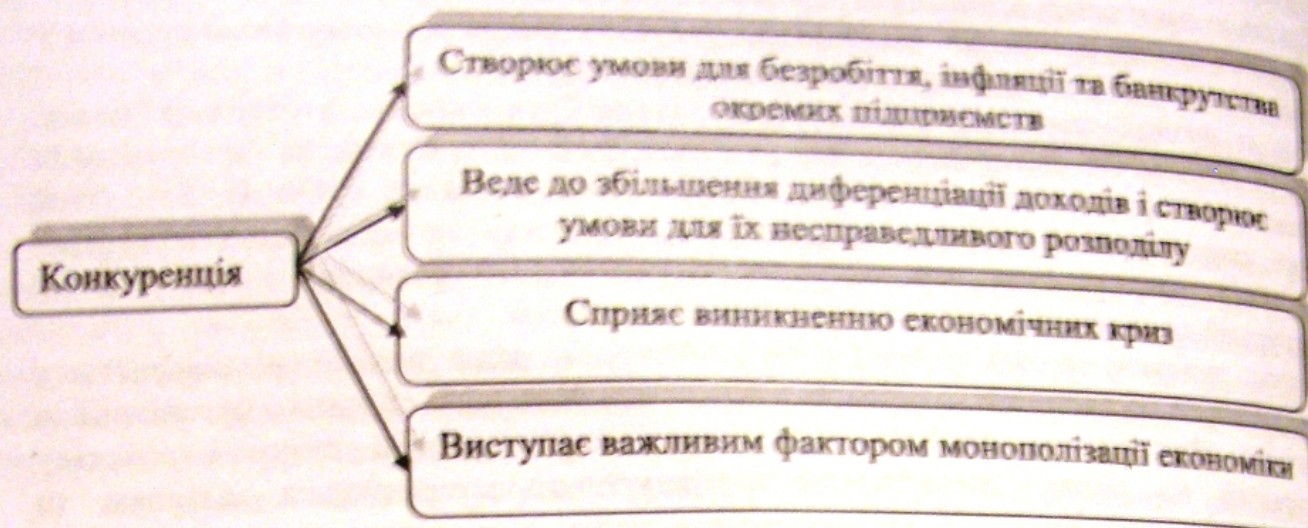

Рис. 2. Негативні наслідки конкуренції

Узагальнюючи наведене вище, пропонуємо власне трактування конкуренції, як економічної категорії, що характеризує фінансову ефективність операцій з найвигіднішого вкладення капіталу серед суб'єктів господарювання які виникають на ринку під впливом чинників зовнішнього та внутрішнього середовища в результаті чого задовольняються потреби як окремих споживачів, так і суспільства в цілому.

1.6. Аналіз скептичного підходу науковців до глобалізаційних процесів світового економічного простору

Аналіз ознак глобалізації, її причин та можливих наслідків сьогодні є, мабуть, найбільш активно обговорюваною темою в економічній науці. Окремі аспекти проявів глобалізації присутні у дискусіях на всіх рівнях – починаючи із побутового і закінчуючи дисертаційними дослідженнями та доповідями міжнародних організацій. Не зважаючи на це, одностайності у відношеннях та прогнозах наслідків цих процесів, немає.

Тому вже традиційною стала класифікація дослідників глобалізації за Д. Хелдом⁶⁴, відповідно до якої можна виділити три групи представників окремих шкіл концептуального вираження глобалізації залежно від особливостей розуміння причинно-наслідкової динаміки та структурних наслідків глобалізаційних процесів – гіперглобалісти, скептики та трансформісти.

Гіперглобалісти вважають, що людство вступило в нову еру глобалізації, яка характеризується наявністю потужного впливу нових порядків світового ринку на усі сфери людського життя.

Скептики говорять про те, що глобалізація – це по великому рахунку міф, оскільки на світовому ринку чітко виділені регіональні групи країн, які поширюють свій вплив на усі інші, а зростання обсягів міжнародних взаємодій є гіпертрофованою формою

⁶⁴ Хелд Д. Глобальные трансформации: политика, экономика, культура / Д. Хелд [и др.]; пер. с англ. В. В. Санова [и др.]. - М.: Праксис, 2004. - 576 с.

інтернаціоналізації.

Трансформісти наполягають на тому, що сучасна глобалізація є унікальною та історично безпрецедентною. Адаптовуючись до нових умов існування, держави та суспільства повністю змінюються.

Розглянемо детальніше скептичний підхід до глобалізації.

В площині скептицизму правомірним є твердження, що глобалізація не є абсолютно новітнім явищем, а по суті виступає проявом посилення інтернаціоналізації економічних відносин. Найбільш яскравими представниками скептичного відношення до глобалізації, є С. Хантінгтон, П. Хірт, Г. Томпсон, С. Краснер, Х. Дайлі, Д. Родрік та інші.

Однією із основних постатей наукової сфери концептуалізації глобалізаційних процесів ще задовго до її більш-менш ґрунтовного теоретичного оформлення є неомарксист І. Валлерстайн, який вважав, що «цей дискурс в дійсності є гігантською лжеінтерпретацією сучасної реальності – обманом, який нав'язаний нам владними групами, і, навіть гірше, обманом, який ми нав'язали самі собі, значною мірою від відчаю»⁶⁵.

І. Валлерстайн пропонує детермінувати зміни, що в дефініціях окремих науковців є глобальними, лише переходом капіталістичної світо-системи у фазу кризи з початком в 1967-1973 роках. Зміни, які об'єктивно відбуваються і доволі часто трактуються як «відхід» від можливостей макроуправління та регіональної площини прийняття рішень, є на його думку, лише одностороннім розумінням процесів світового розвитку. Він вважає, що суспільні зміни, такі як виникнення мережі інтернаціональних зв'язків, характерні для супранационального рівня. На національному рівні ці зміни не мають яскраво вираженої форми, зважаючи на стабільність національної визначеності соціальної організації елементів економічної системи. На субнаціональному рівні ці зміни взагалі не володіють системними ознаками. Таким чином, логічна структура моделі світової системи зводить зміни, які спостерігаються в ній, до схеми «міжнародний поділ праці + міждержавний баланс сил/інтересів».

Категорично стосовно унікальності сьогоденної глобалізації висловлюється й В. Іноземцев, зокрема, він пише наступне: «Процес, який можна би було назвати глобалізацією, виявляється нонсенсом по меншій мірі з трьох причин. По-перше, будь-які «глобальні» зміни (включаючи створення національних держав та інтернаціоналізацію) породжуються найбільш розвинутими господарськими системами тієї чи іншої епохи. По-друге, як раніше, так і сьогодні ці зміни не усувають бар'єрів, які розділяють світовий економічний та політичний простір, а посилюють їх, замінюючи умовні політичні рубежі все більш складноподоланими економічними перепонами. По-третє, всі ці процеси об'єктивні і підпорядковуються господарським закономірностям, в той час як політичному фактору в кінцевому підсумку відводиться роль фіксації досягнутих результатів»⁶⁶.

Така думка є досить поширеною в наукових колах, хоча й дискусійною. З позицій гіперглобалізму або трансформізму, такий підхід до аналізу та детермінування глобалізаційних процесів є докорінно неправильним. Це зумовлено тим, що економічні бар'єри до міжнародних взаємодій все більше набувають ознак транспарентності як наслідок трансформації підходів до організації виробництва,

⁶⁵ Wallerstein I. Globalization or the Age of Transition / I. Wallerstein // International Sociology.-2000.-V.15 (2).- №6.-p.249-265

⁶⁶ Иноземцев В. Глобализация: иллюзии и реальность / В. Иноземцев // Свободная мысль XXI.-2000, №1.- с.29

торгівлі, алокації ресурсів, інституційних перетворень. Це є передумовою не тільки посилення інтернетаціоналістських тенденцій, а й розширює можливості до формування виробничо-збутових структур нового якісного порядку. Говорити про те, що політичні фактори лише фіксують результати господарських закономірностей теж не зовсім правильно, адже саме політичні фактори вийшли на перший план у процесах економічного розвитку країн.

Все чіткіше в полеміці скептиків проявляється думка щодо значної регіоналізації світової економіки, а не тотальної глобалізації та уніфікації. Вже традиційно виділяють три торгівельних та економічно активних регіони – Європа, Азійсько-Тихоокеанський регіон та Північна Америка. Проте, скептики відзначають, що ці регіони які демонструють нижчий рівень інтегрованості світу, ніж це було за часів існування світових імперій навіть в 19 столітті.

Деякі науковці вважають, що глобалізація є явищем регіональним, адже міждержавні взаємодії проходять значною мірою між транснаціональними компаніями, тому саме вони визначають характер інтернаціональних та глобальних процесів. Тобто, глобалізацію можна визначити як «діяльність мультинаціональних компаній, які включені в пряме іноземне інвестування і розвиток бізнес-мереж з метою створення вартості поза національними кордонами»⁶⁷.

З цього приводу Н. Загладин пише: «Глобалізація не зовсім «глобальна», оскільки більшість країн включені в неї лише в обмеженій мірі. Якщо спробувати побудувати топологічну мапу, яка відображає щільність і направленість торгівельно-економічних зв'язків, потоків капіталу, то стане зрозуміло, що сучасний етап світового розвитку характеризується, в першу чергу, поглибленням регіональних інтеграційних процесів. Ці процеси можна розглядати двосторонньо: як перехідний етап на шляху до істинної глобалізації або ж як новий фактор зростання різноманіття світу»⁶⁸.

Значний акцент скептиками глобалізації робиться на протидії культур та окремих цивілізацій, що заперечує навіть саму можливість формування єдиного культурного глобалізованого простору. Наприклад, С. Хантінгтон стверджує, що «...в світі основним джерелом конфліктів буде не ідеологія і не економіка. Важливі кордони, які розділяють людство, і визначальні джерела конфліктів будуть визначатися культурою. Нація-держави залишаться головною дієвою одиницею в міжнародних справах, але найбільш значні конфлікти глобальної політики будуть розгортатися між націями і групами, які відносяться до різних цивілізацій. Зіткнення цивілізацій стане домінуючим фактором світової політики. Лінії розколу між цивілізаціями – це і є лінії майбутніх фронтів»⁶⁹.

Тобто, С. Хантінгтон говорить про те, що світ перестав бути двополярним після розпаду СРСР, але не став ні глобальним, ні однополярним. Основною тезою його найбільш ґрунтовних праць є те, що в світовому просторі головними акторами стають не стільки держави, скільки цивілізації (західна, православна (євразійська), ісламська, індуїстська, китайська (конфуціанська), японська цивілізації). А зважаючи на те, що С. Хантінгтон є прибічником реалістських поглядів на характер міждержавних взаємодій, цивілізації перебуватимуть у постійному протиставленні та конфліктності. Такі підходи до розуміння суті та наслідків глобалізаційних процесів були

⁶⁷ Rugman A. The End of Globalization. A New and Radicals Analisis of Globalization and What it Means to Business. / A. Rugman. – London.: Randon House, 2000. – 237 p.

⁶⁸ Загладин Н. Глобалізація в контексте альтернатив исторического развития / Н. Загладин // МЭиМО.- 2003, №8. – с. 3-10

⁶⁹ Huntington S.P. The Clash of Civilizations and the Remaking of the World Oder / S.P. Huntington. – N.Y., Simon & Schuster, 1996.

покладені в основу наукового напрямку багатополярності світу, який активно розвивається в межах геополітики. Теорія багатополярного світу сьогодні лише формується у самостійну доктрину серед парадигм, які вже існують. Проте, основою позицією багатополярності є те, що самостійним полюсом на карті світу може виступати лише група держав, оскільки потенціал кожної країни окремо недостатній для значного впливу на інших. Такими полюсами й повинні стати інтегровані до певного рівня держави за цивілізаційною ознакою.

Ще однією визначальною особливістю наукової думки скептиків є їхнє відношення до національної держави з інституціональної точки зору. Вони наполягають на тому, що національні держави не втратили свої дієві позиції в світовому просторі, а лише трансформувалися відповідно до нового часу та особливостей регіоналізму.

Як зазначають П. Хірт та Г. Томпсон, форми та методи управління економіками різного рівня змінюються та частково все ж таки переходять до наднаціональних структур. Дане визначання є спільним та беззаперечним фактом сучасного світового економічного простору для усіх дослідників глобалізації не зважаючи на те, що якого спрямування вони належать – гіперглобалстів, скептиків чи трансформістів. З огляду на це, необхідно логічним кроком є глибока інтеграція безпосередньо національного рівня управління із міжнародним із врахуванням того, що все ж таки центральне місце в цих процесах повинна зайняти національна держава.

Схожу позицію займає й С. Краснер, який визначає той факт, що національні держави не спроможні в повній мірі впливати як на зовнішні, так і на власний внутрішній економічний простір. Разом з тим, взаємодія держав в полі міждержавного регулювання повинна базуватися на беззаперечному визнанні держав як суверенних економічних суб'єктів, принципах взаємної поваги та врахуванні усіх інтересів.

Одним із проявів глобалізації є посилення щільності глобалізаційності потоків, хоча й цей процес є досить асиметричним. Якщо у фінансовій сфері можна стверджувати про універсальність, в державній політиці, інституційній сфері абсолютно чітко проявляється неоднорідний характер. Відмінності у швидкості глобалізаційних процесів у різних сферах економічного життя призводить до поширення так званих «асиметричних шоків», які породжують наступні суперечності:

- 1) зростання соціального розриву між багатими і бідними;
- 2) зростаючий розрив між включеними і виключеними із соціального життя;
- 3) «безсилля в умовах взаємозалежності», яке означає, що уряди не можуть керувати планетарною взаємозалежністю⁷⁰.

Вигоди та загрози від глобалізаційних процесів розподіляються дуже нерівномірно у міждержавній площині. Наприклад, більше переваг отримують достатньо розвинуті країни, такі як Китай, Індія та інші тихоокеанські країни, в той час як латиноамериканські та африканські держави загалом втрачають свої позиції на світовій економічній карті. Акцент повинен бути зробленим на регіональних центрах зростання, національних управлінських структурах в питаннях формування та реалізації економічної політики.

В продовження даних позицій не можна не згадати Д. Родріка та Х. Делая, переконанням яких є те, що нерівномірність в світовому масштабі закріплюється та акселерується транснаціональними компаніями, які звужують можливості

⁷⁰ Валаскакіс К. Глобалізація и управління / К. Валаскакіс // Глобалізація: Контури ХХІ века: Реф. сб. Ч. 4. – РАН ІНИОН, 2002. – с. 182-192

національних держав до саморозвитку. Зосередившись на інтернаціональній інтеграції, уряди бідних країн відволікають людські ресурси, адміністративні можливості та політичний капітал від найбільш насущних пріоритетів розвитку – таких як освіта, охорона здоров'я, промислові потужності і соціальна гармонія. Це ж призводить до того, що тільки ще стають демократичні інститути спотвореними, оскільки питання стратегічного розвитку виключаються зі сфери публічних дебатів⁷¹.

Співвідношення між локальним, регіональним та глобальним рівнями є складно детермінованими. Як зазначає І. Гладій, «наукові та теоретичні диспути щодо існуючого співвідношення дають змогу з певною мірою впевненості стверджувати, що:

- це різні процеси, кожному з яких притаманна власна специфіка, проблематика, певні тенденції та закономірності розвитку;
- спрямованість їхньої дії не завжди збігається, але інколи «вектори» впливу накладаються, підсилюючи ефект та ускладнюючи осмислення їхньої динаміки і балансу;
- вони використовують різні економічні й організаційно-інституційні механізми для досягнення цілей, що пов'язано з особливостями функціонування економічних суб'єктів та інституцій на глобальному і регіональному рівнях;
- найактивніше проявляються на притаманних їм рівнях світової економічної системи (глобальні – рівень світової економіки, регіональні – локальний рівень міжнародної економіки)»⁷².

Отже, скептичний підхід по відношенню до глобалізації можна узагальнити наступним чином:

- глобалізація є гіпертрофованою формою інтернаціоналізації;
- вигоди від глобалізації розподілені надзвичайно нерівномірно між державами;
- національні держави залишають за собою можливість впливати на економічні процеси;
- глобалізація найбільш чітко проявляється в регіональному інтеграційному зріді.

1.7. Факторний аналіз інвестиційно-інноваційного розвитку деревообробних підприємств регіону

В умовах інтеграції України в світову економічну систему актуальності набувають питання всебічного дослідження інвестиційно-інноваційних процесів у окремих сферах економічної діяльності та розробка на цій основі шляхів їх активізації. Деревообробна промисловість є однією з пріоритетних галузей переробної промисловості в Закарпатті, на території якого зосереджено понад 50% лісових ресурсів України. Проблеми ефективного використання деревини, забезпечення балансу між виробничою, екологічною та рекреаційною ефективністю лісокористування вимагають пошуку нових, інноваційних підходів до формування та реалізації інвестиційно-інноваційної стратегії розвитку галузі в регіоні.

Важливою передумовою розробки інвестиційно-інноваційної стратегії підприємств певної сфери бізнесу є дослідження основних факторів, які впливають на розвиток інвестиційно-інноваційних процесів, визначення їх впливу та напрямку. Дослідження

⁷¹ Rodrik D. Has Globalization Gone Too Far? / D. Rodrik. - Washington, D.C.: Institute for International Economics, March 1997. - 108 p.

⁷² Гладій І.Й. Регіоналізація світового ринку: євроінтеграційний аспект. Монографія // І.Й. Гладій. - Тернопіль: Економічна думка, 2006. - 544 с.